

เทียนอาทิตย์สาน ภูมิศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี
อุครธานี ยโสธร กาฬสินธุ์และสกลนคร

วิโรฒ ศรีสุโร
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2538

สนับสนุนงานวิจัยโดย
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

คำนำ

การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบของ “เตียงนา” ใน 3 ภูมิภาคของภาคอีสาน ซึ่งประกอบด้วย ภาคอีสานส่วนล่าง (อุบลราชธานี) ภาคอีสานส่วนกลาง (ยโสธร กาฬสินธุ์) และ ภาคอีสานส่วนเหนือ (อุดรธานี สกลนคร) นั้น สามารถทำให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้เบื้องต้นในด้านโครงสร้าง รูปทรงวัสดุและกรรมวิธีช่างพื้นถิ่นของอีสานเป็นปฐม เพื่อนำไปสู่การศึกษาวิจัยในทางสถาปัตยกรรมที่ซับซ้อนขึ้น เช่น ตูบ (กระต๊อบ) เรือนเหย้า เรือนเครื่องผูก และตลอดถึงเรือนนอนฝาแ้มแป้น (ฝากระดาน) ในที่สุด

เนื่องจากประชาชนในภาคอีสานเกือบทั้งหมดเป็นเกษตรกรทั้งทำนาและทำไร่ จึงเป็นความเหมาะสมทางด้านประโยชน์ใช้สอยอย่างแท้จริง ของ “เตียงนา” และ “เตียงไร่” ซึ่งอาจจะเรียกได้เต็มปากว่า เป็นมูลเหตุของการเกิด “เรือนพักอาศัย” ทั้งถาวรและกึ่งถาวร ซึ่งเรียกว่า “เรือนเหย้า” หรือ “ตูบ” ดังกล่าวแล้ว

งานวิจัยชิ้นนี้แม้จะไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งภาคอีสาน แต่ก็ยังเป็นข้อมูลเบื้องต้นโดยแท้จริงของ “เตียงนา” ซึ่งยังไม่มีใครค้นคว้าวิจัยเอาไว้อย่างเป็นกระบวนการ ผู้วิจัยหวังว่าจะเกิดประโยชน์แก่นักศึกษาและผู้สนใจในทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานบ้างไม่มากก็น้อย

ผู้วิจัย

(วิโรฒ ศรีสุโร)

บทคัดย่อ

“เตียงนา” เป็นชื่อเรียกเรือนโรงที่ปลูกสร้างขึ้นเพื่อใช้สอยเกี่ยวพันกับการทำนา แต่เพียงอย่างเดียว อาทิ เริ่มฤดูกาลหว่านกล้า - ถอนกล้า - ดำ - เก็บเกี่ยว ซึ่งตลอดระยะเวลาในห้วงการทำนານี้ เกษตรกรหรือชาวนาต้องอาศัย “เตียงนา” เป็นที่หลบแดดฝน เป็นที่หุงหาอาหาร เป็นที่หลับนอนของลูกหลานที่นำมาเลี้ยงดู เนื่องจากไม่มีใครอยู่เฝ้าเรือนในตอนกลางวันและเป็นที่พักผ่อนยามว่างจากหน้านา “เตียงนา” จึงเป็นสถานที่ๆ ถูกใช้สอยอย่างค่อนข้างอเนกประสงค์ จึงมักจะสร้างขึ้นอย่างไม่พิถีพิถันนัก ขอให้มียุ้งหลังคาไว้ป้องกันแดดฝนได้ก็ถือว่าพอเพียงแล้ว ส่วนภายในนั้นมักทิ้งพื้นที่ให้โล่งๆเอาไว้ อาจจะยกแคร่ไว้นั่งหรือนอนได้เพียงไม่กี่คน 1 - 3 คน หากเป็น “เตียงนา” ที่อยู่ห่างบ้านเรือนเนื่องจากนาอยู่ไกลเกินกว่าจะไปกลับได้ในเวลา 1 วัน โดยต้องหอบข้าวของสัมภาระและลูกเล็กเด็กแดงไปด้วยก็ต้องลำบากยิ่งขึ้น เตียงนาในเงื่อนไขดังกล่าวนี้จึงต้องถูกสร้างขึ้นอย่างค่อนข้างพิถีพิถันกว่า ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยได้มากขึ้น คือ

ใช้เป็นที่พักผ่อนตอนกลางคืนได้ (เกิดห้องนอน)

ใช้เป็นที่หุงหาอาหารได้ (เกิดครัวอย่างง่ายๆ)

ใช้เลี้ยงสัตว์ได้ (เกิดคอกสัตว์อยู่ใต้ถุน)

และมีพืชผักไว้กินได้ (เกิดสวนครัวขนาดย่อมอยู่บริเวณใกล้เตียง)

จนในที่สุด “เตียงนา” ประเภทนี้ก็กลายเป็น “กระท้อบ” ปลายนา หรือ “เรือนเหี้ย” ไปโดยปริยาย

ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีนา หรือหมดหน้านาแล้วไปทำไร่ เช่น ปลูกพืชไร่ต่างๆ อาทิ มันสำปะหลัง, ละหุ่ง, ข้าวโพด ฯลฯ ก็ย่อมปลูกสร้างเรือนโรงที่เรียกว่า “เตียงไร่” (หรือ “เตียงไฮ้” ในภาษาถิ่น) ขึ้นตอบสนองประโยชน์ใช้สอยเช่นเดียวกัน

ในพจนานุกรมภาษาอีสาน (ของ ดร.ปรีชา พิณทอง) ได้กล่าวถึง “เตียงนา” ไว้ว่า

“เตียง : โรงเรือนที่ปลูกไว้เพื่อเฝ้าพืชผลเรียก เตียง ปลูกไว้ที่นา เรียก เตียงนา
ปลูกไว้ป่าเรียก เตียงไฮ้”

โดยมิได้กล่าวถึงรูปลักษณะว่ามีลักษณะเช่นใด ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการนำเสนอถึงรูปแบบของ “เตียงนา” ที่แตกต่างกันไปตามสภาพการใช้สอยในแต่ละภูมิภาคของอีสานเพื่อการศึกษาของอนุชนรุ่นหลังที่อาจเกิดมาแล้วไม่ปรากฏภาพของเตียงนาแบบเก่าๆ ให้เห็นอีกต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม ทรายโคที่ถิ่นอีสานยังทำนา “เตียงนา” ก็จะต้องคงอยู่คู่กับท้องนาของอีสานตลอดไป

ABSTRACT

"Thiang Na" is a Thai word which refers to shelters built in the rice field for the exclusive use necessitated by the rice farming. Since the beginning of the rice farming season, through the different processes of the germination, the transplantation, the planting out and the harvest, farmers resort to this shelter called "Thiang Na" to protect themselves from the heat of the sun and the rain. They also perform such other activities as cooking, sleeping and rearing children for no grown up people stay away from the work in the rice field. Out of the farming period, "Thiang Na" is used as a rest shelter. We can see that "Thiang Na" is quite a versatile shelter. It is usually roughly built just for the purpose of having a roof to protect people from the sun and the rain. Inside this shelter, we usually see a large space with or without a small platform for sitting or lying down. This platform should house at most 1-3 people. If the shelter is built far from the house and it is difficult to walk to and from it in the same day, then all the children also have to go to stay under the shelter. Therefore the farmers have to bring along with them many more tools and equipment. In this case the shelter is more elaborate to satisfy the supplementary needs.

The need to spend the nights. (*Leading to the appearance of a bedroom*).

The need to cook food. (*Leading to the appearance of a rough kitchen*).

The need for animal rearing. (*Leading to the appearance of a chicken pen underneath*)

The need for vegetables. (*Leading to the appearance of vegetable gardens in the proximity*).

Eventually the simple "Thiang Na" has evolved into what we call "Kratop" or cottage. We can also call this more elaborate shelter a "Reun Yao" or a family house.

Some agriculturists do not have a rice field and some of them go to work in orchards or plantations after the rice farming season. For instance they go to work in the manioc plantations, the castor bean plantations and corn plantations, etc. Farmers usually knock up a shelter called "Thiang Rai", (*Or "Thiang Hai" in the dialect*), to satisfy the needs in a similar way.

According to the E-san dictionary (by Dr.Preecha PINTHONG) we can read the following definition :

"Thiang" : Shelters built for people to make it possible for them to guard the crops. When a shelter is built in the rice field we usually call it a Thiang Na and if it is in a plantation we call it a Thiang Rai. "

The definition does not include the description of the shelter. This present research is aimed at showing different forms of "Thiang Na" which vary according to the usage in the different regions in the North-East Thailand. Therefore this research is expected to help preserve knowledge on ancient forms of "Thiang Na" for the future generations who may not see them in the rice field any more.

As long as the people in Isan still on rice farming, "Thiang Na" will continue to exist in the North-East of Thailand.